

МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК ОДИН ІЗ СКЛАДОВИХ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ЗВО

Вінницький національний технічний університет

Анотація.

Стаття розкриває питання самоосвітньої компетентності та його вплив на розвиток самоосвітньої компетентності в майбутніх фахівців технічних спеціальностей. Подається детальний опис цього компонента, його характеристики та структура, пропонується приклад діагностики по визначенню мотивації у студентів.

Ключові слова: мотиваційно-ціннісний компонент, самоосвітня компетентність, інноваційні технології, мотив, навчальний процес.

Abstract.

The article addresses the issues of self-educational competence and its influence on the development of self-educational competence in future specialists in technical specialties. A detailed description of this component, its characteristics and structure is provided, an example of diagnostics for determining students' motivation is offered.

Keywords: motivational-value component, self-educational competence, innovative technologies, motive, educational process.

Вступ

Свроінтеграційні процеси, інкультурація, тісний економічний та політичний зв'язок з іншими країнами вимагає від молоді професійності та гнучкості в процесі трудової діяльності. Великий об'єм інформації під час навчання у технічних закладах вищої освіти потребує великі затрати часу для самостійної роботи, так як відведенні години для аудиторної роботи не достатньо для ефективного засвоєння знань, особливу увагу потрібно акцентувати на самоосвіті з гуманітарних та фундаментальних дисциплін, мотивація вивчення яких, на відміну від спеціальних дисциплін, є доволі слабкою. Тому розвиток самоосвітньої компетентності необхідний для студентів технічних ЗВО, особливу увагу потрібно акцентувати на позааудиторній роботі з не спеціальних дисциплін. До структури становлення самоосвітньої компетентності студента ЗВО, потрібно включати базову самоосвітню компетентність, яка є соціальною потребою і формується в процесі навчання у школі. Після вступу молоді людини до вищого навчального закладу має здійснюватись наступний період формування самоосвітньої компетентності - удосконалення та трансформування в компетентності, які є важливими складовими професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу

Проблеми та принципи самоосвіти, саморозвитку у наукових дослідженнях розглядали такі вчені педагоги та психологи як В. Сухомлинський, І. Ганченко, Г. Зборовський, О. Шукліна, В. Кан-Калик, Г. Коджаспирова, Л. Рувинський, М. Рогозіна, Б. Райський, Н. Сидорчук, Т. Шарненкова, Л. Ахметов, І. Файзрахманов, А. Файзрахманова, зокрема питання самоосвіти у студентів під час навчання у вищих навчальних закладах розглядали О. Бурлука, О. Василенко, І. Грабовець, Г. Зборовський, М. Касьяненко, Ю. Лобанов, Т. Медведовська, Н. Сидорчук, М. Солдатенко, П. Підкасистий, Н. Чернігівська та інші.

В процесі виокремлення структурних компонент самоосвітньої компетентності, формування яких має відбуватись під час навчання на перших курсах у ЗВО, нас зацікавили дослідження Н.Бухлової, Н. Коваленко, Г. Наливайко, І. Мосі, О. Щолок, О. Чеботарьов. Аналізуючи підходи науковців було виокремлено наступні компоненти самоосвітньої компетентності, які необхідно формувати у майбутніх інженерів на перших курсах навчання у ЗВО: *мотиваційно-ціннісний; когнітивно-креативний; особистісно-рефлексивний, оцінюючо-контролюючий.*

Навчальний процес як спосіб студентської діяльності – це професійна освіта, розвиток уміння приймати самостійні рішення, виховання особистості, тому він має бути зорієнтований не тільки на засвоєння знань, а й на розвиток особистості і, передусім, на вивчення і врахування її мотиваційної сфери [1]. Тому свою увагу, в першу чергу, звертаємо на мотиваційно-ціннісний компонент та його особливості в розвитку самоосвітньої компетентності. Адже, якість діяльності та її результат виконання залежить, передусім, від потреб самої особистості, від її мотивації.

Філософія трактує мотив як усе те, що спонукає діяльність людини та відносить до них потреби і інстинкти, емоції і потяги, установки та ідеали [2].

Також під мотивом вбачають «привід, причину, об'єктивну необхідність щось зробити, спонукання до певної дії». Подається також його структура: ціна (витрати матеріального та морального характеру, пов'язані із здійсненням трудової дії); трудова дія, необхідна для отримання блага; потреба, яку прагне задовольнити працівник; благо, що здатне задовольнити таку потребу [3].

Цікавими є дослідження мотивації Б. Додонова, який виокремив її чотири структурні компоненти: задоволення від самої діяльності, значущість для особистості результату діяльності, «мотивувальну» силу винагороди задіяльність, тиск, що примушує особистість до певної діяльності [4].

А. Вербицький виділяє дві великі групи мотивів, що обумовлюють пізнавальну діяльність: це – мотиви досягнення та пізнавальні мотиви. Пізнавальна діяльність, що зумовлена мотивами першої групи, є засобом досягнення мети, яка лежить поза самою пізнавальною діяльністю (соціальні мотиви, зовнішні мотиви). Пізнавальна діяльність, що її зумовили мотиви другої групи, є метою [5].

Можливо прослідкувати тісний зв'язок між цінностями та мотиваціями особистості. Ці дві сфери тісно переплітаються. Цінності в психології є також і мотиваційним та когнітивним утворенням, що допомагає та керує поведінкою людини та її соціалізацією в суспільстві.

А. Леонт'єв стверджує, що цінності є суспільним ідеалом та їх потрібно відрізнити реальні цінності від ідеалів, які формуються у формі ідеологічних конструкцій. Цінності як ідеали не можуть бути зведені до одного продукту певного соціального договору. Вони вкорінені насамперед в об'єктивному способі суспільного буття конкретного соціуму й віддзеркалюють практичний досвід його життєдіяльності. Не можливі не погодитися з автором, що цінності постають як зафіксовані в культурі предметні втілення, а культура, при цьому, є реалізованою, здійсненою, втіленою цінністю, а не самоцінністю як такою. Науковець ще вважає, що цінності можуть набувати форму особистісних цінностей, під якими розуміється внутрішній світ особистості, що забезпечує вияв стабільного, абсолютно незмінного [6]. Таке визначення підтверджує важливість вивчення гуманітарних та фундаментальних дисциплін в технічних ЗВО та підсилює важливість мотиваційно-ціннісного компоненту самоосвітньої компетенції.

Навчання дисциплін гуманітарно-фундаментального циклу у майбутніх фахівців технічних спеціальностей вимагає наявності в них мотивації до їх вивчення. Адже, якщо спеціальні дисципліни студенти вивчають з більшим зацікавленням, то під час вивчення гуманітарних та фундаментальних дисциплін мотивація студентів є низькою, а враховуючи, що останнім часом йде тенденція до скорочення аудиторних годин цих дисциплін та заміщення іспитів на заліки, то мотивація у студентів знижується ще більше.

Але, наприклад, для вивчення гуманітарних та фундаментальних дисциплін, даний компонент є надзвичайно важливий, адже без мотивації до їх вивчення, практично засвоєння буде безрезультативне, так як велику кількість часу потрібно приділяти самостійному опрацюванню матеріалу.

Вивчення фундаментальних дисциплін, наприклад вищої математики та фізики, мають проблеми академічного викладу матеріалу, коли студенти не бачать перспективи їх використання ні задля вивчення спеціальних предметів ні в майбутньої роботі за фахом [7].

Мотивація у самоосвітній компетентності, як і в загальному в освітньому процесі, є необхідним елементом, який здатний створити із не дуже старанного студента висококваліфікованого фахівця. Тому для визначення мотивації ми обрали психолого-педагогічний тест на визначення основних потреб-мотиваторів.

Для визначення мотивації ми пропонуємо використовувати психологічні тести, наприклад, таких як «Діагностика мотиваторів соціально-психологічної активності особистості» (Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М.). Ця методика допомагає визначити основні потреби-мотиватори особистості. Методологічною основою слугує теорія мотивації Д. Макклелланда, а також ряд її більш

сучасних інтерпретацій. Методика дозволяє визначити домінуючі мотиватори студентів – досягнення успіху; стремління до влади; тенденція до аффіліації (груповому визнанню та повазі). Це дає змогу визначення мотивації в процесі навчання, а також ми можемо умовно позначити домінуючі потреби, щодо навчання, на високий, середні та низький рівень.

Важливим у розвитку мотиваційно-ціннісного компоненту самоосвітньої компетентності є форми та методи під час вивчення дисциплін. До таких факторів належать активні методи навчання, до яких ми відносимо ділові та рольові ігри, тренінги, моделювання ситуацій, і т.п.

Дуже вдалим та узагальнюючим для визначення мотиваційно-ціннісного компоненту є вислів А. Адлера про те, що люди живуть у світі, ними ж створеному, і мотивовані насамперед особистими переконаннями й уявленнями про теперішні, минулі та майбутні події, що і є регулятором їх поведінки. [8]. Автор вдало поєднав цінності та мотиви як необхідні основи існування особистості в суспільстві.

Висновки

Отже, мотиваційно-ціннісний компонент ми розглядаємо як сукупність особистісно-важливих та особистісно-ціннісних потреб студента до пізнавальної діяльності, яка спонукає в подальшому до удосконалення професійних знань, пошуку власних ідей, самостійного прийняття рішень та ціннісного ставлення до своєї праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буйновська Л. Методика і результати вивчення мотиваційної сфери студентів технічного університету // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. – 2000. – №1. – С. 65 – 70.
2. Спиркин А. Г. Философия / А. Г. Спиркин. – М. : Гардарика, 1998. – 816 с.
3. Уткин Э. А. Мотивационный менеджмент / Э. А. Уткин, Т. В. Бутова. – М.: ТЕИС, 2004. – 236 с., с. 55
4. Додонов Б. И. Структура и динамика мотивов деятельности / Б. И. Додонов // Вопросы психологии. – 1984. – № 4. – С. 126–130., с. 126–130
5. Вербицкий А. Л. Активное обучение в высшей школе: Контекстный подход. – М.: Высшая школа, 1991. – 207 с.
6. Леонтьев Д. А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции / Д.А. Леонтьев // Вопросы философии. – 1996. - №4. – С. 35-44. с. 17-23
7. Петрук Віра Андріївна. Теоретико-методичні засади формування базових професійних компетенцій у майбутніх фахівців технічних спеціальностей : дис. доктора педагогічних наук : 13. 00. 04. / Петрук Віра Андріївна – К., 2008. 517 с.
8. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии: пер. с нем. / А. Адлер. – М.: Фонд «За экономическую грамотность», 1995. – 296 с.

Сабодощ Юлія Германівна – аспірантка кафедри вищої математики Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця

Sabadosh Yulia Germanivna - Postgraduate Student of the Department of Higher Mathematics, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa